

ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹਿੰਦੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਚਿੰਤਨ ਮੰਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ ਸੀ। ਮੰਚ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮੁੱਖ ਉਪਰਾਲਾ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਕ ਪੁਸਤਕ 'ਚੋਣਵੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ' ਅਤੇ ਇਕ 'ਖੁਰਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ' ਦੇ ਨਾਂ ਥੱਲੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ। ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਐਡੀਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਵਿਚ ਅਗਲਾ ਉਪਰਾਲਾ 'ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹਿੰਦੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ' ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਡਾ. ਸ਼ਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਦੀਪਤੀ, ਸ਼ਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਅਗਰਵਾਲ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮ ਨੂਰ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਸੌ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਡਾ. ਦੀਪਤੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ : 'ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਮੰਚ ਦਾ ਪੂਰਾ ਯਕੀਨ ਹੈ। ਅੱਜ ਬਹੁਤਾ ਸਾਹਿਤ ਸਮੱਸਿਆ ਮੂਲਕ ਸਾਹਿਤ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਵਾਪਰਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਇਕ ਕਦਮ ਹੋਰ ਪੁੱਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਜਾਣੁੰ ਹਨ। ਉਹ ਲੋਕ ਅਗਵਾਈ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹੀ ਸਾਰਥਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਉਪਰਾਲੇ ਵੱਲ ਭਾਵੇਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹਨ। ਦੁਸ਼ਮੰਤ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਸ਼ੋਅਰ ਹੈ- 'ਜ਼ਰਾ ਸਾ ਤੋਰ-ਤਰੀਕੇ ਮੈਂ ਹੋਰਫੇਰ ਕਰੋ, ਹਾਥ ਮੈਂ ਕਾਲਰ ਹੋ ਆਸਤੀਨ ਨਹੀਂ' ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਯਤਨ ਹਨ।'

ਵੰਨਗੀ ਵੱਲੋਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜ ਨੀਲੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ/ਡਾ. ਸਨੇਹਦਿੰਦਰ ਗੋਇਲ

ਉਸ ਦਿਨ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਦੇਰ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚੀ। ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਉਹਦੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਬੇਟੇ ਦੀਪੂ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਂਢੀਆਂ-ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਕ ਅਧਿਆਪਕਾ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀ ਨੀਂਦ ਖਰਾਬ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਉਹ ਆਪ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਗਈ। ਕੁਦਰਤੀ ਡਾਕਟਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਦਵਾਈ ਮਿਲ ਗਈ।

ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਉਸ ਦਿਨ ਛੁੱਟੀ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਸੀ। ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਛੁੱਟੀ ਲੈਣ ਉਤੇ ਉਹਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਤਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਅਸਧਾਰਨ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਅਤੇ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਉਹਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।

ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਦੇ ਸਕੂਲ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੀ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੇ ਉਹਦੀ ਖਿਚਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਾਥਾ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਸੁਣਾਈ, ਪਰ ਉਸ ਉਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਕੜਕ ਕੇ ਬੋਲੀ, 'ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ

ਮਰੇ ਜਾਂ ਜੀਵੇ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ।'

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦੀ, ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਨੇ ਖੱਬਾ ਹੱਥ ਹਵਾ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ 'ਕੜਾਕ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਜਾ ਟਕਰਾਇਆ।

ਸਕੂਲ ਦੇ ਵੀਹ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਅਣਹੋਣੀ ਘਟਨਾ ਸੀ।

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

ਸਕੁੰਤਲਾ ਦੇ ਬੱਪਤ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾ ਦੇ ਗੁਲਾਬੀ ਗੱਲ ਉਤੇ ਬਣੀਆਂ ਪੰਜ ਨੀਲੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਇਕ ਹੋਰ ਬੜੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਅੰਗ ਕਹਾਣੀ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ 'ਆਮ ਆਦਮੀ' ਹੈ।

ਆਮ ਆਦਮੀ/ਸ਼ਕਰ ਪੁਣਤਾ ਬੇਕਰ ਕਿਸਤੀ ਚਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਵਿਚਕਾਰ ਜਾ ਕੇ ਮੱਲਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ- 'ਕਿਸਤੀ ਵਿਚ ਵਜ਼ਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਕ ਆਦਮੀ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸਤੀ ਡੁੱਬ ਜਾਵੇਗੀ। ਹੁਣ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਹੜਾ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਵੇ? ਕਈ ਲੋਕ ਤਾਂ ਤੇਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਜਿਹੜੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਵੀ ਦੂਜੇ ਪਾਰ ਜਾਣਾ ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਕਿਸਤੀ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਨ- ਡਾਕਟਰ, ਅਫ਼ਸਰ, ਵਕੀਲ, ਵਪਾਰੀ, ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ, ਪੁਜਾਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਮ ਆਦਮੀ ਵੀ। ਡਾਕਟਰ, ਵਕੀਲ, ਵਪਾਰੀ ਇਹ ਸਭ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਫਲਾਂਗ ਲਾ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਫਲਾਂਗ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, "ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਡੁੱਬਣ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡੇ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮੇਰੀ ਮੱਦਦ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮੱਦਦ ਕਰਾਂ।

ਜਦੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਬਹੁਤ ਮਨਾਉਣ 'ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਨੇਤਾ ਕੋਲ ਗਏ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਨੇਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਮਗਰੋਂ ਕਿਹਾ, 'ਆਮ ਆਦਮੀ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਹਨੂੰ ਫੜਕੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਆਂਗੇ।'

ਨੇਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਭੁੱਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਅਨਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ। ਮੈਂ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿਆਂਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਵੀ ਸੁਣੋ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸੁਣੇ।

ਨੇਤਾ ਨੇ ਜੋਸ਼ੀਲਾ ਭਾਸ਼ਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਰਾਸ਼ਟਰ, ਦੇਸ਼-ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਗਾਥਾ ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲਲਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਕਰ ਕਿਹਾ, 'ਅਸੀਂ ਮਰ ਮਿਟਾਂਗੇ... ਪਰ ਆਪਣੀ ਕਿਸਤੀ ਨਹੀਂ ਡੁੱਬਣ ਦਿਆਂਗੇ, ਨਹੀਂ ਡੁੱਬਣ ਦਿਆਂਗੇ... ਨਹੀਂ ਡੁੱਬਣ ਦਿਆਂਗੇ।'

ਭਾਸ਼ਣ ਸੁਣਕੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਏਨਾ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹਨੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਫਲਾਂਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ...।

"ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਇਹ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਨਿਘਰ ਵਾਧਾ ਹੈ।

...